

יום כיפור

ובו פסקים מגדולי הדור וגדולי ההוראה, שמעתים בכנסים למו"צ בהשתתפות טובי הרופאים.

גליון 18 תשרי תשפ"ב

צום יום כיפור

א. דיני יום כיפור: נצטוונו בחמשה עינויים ביום הכיפורים אכילה ושתייה, סיכה, תשמיש המטה [ואסור ליגע באשתו כאילו היא נדה (שו"ע סי' תרטו) וכן בהרחקות (מ"ב סק"א, ולא ירבה עמה בדברים)], [רחיצה] [של תענוג אבל מלכלוך מותר (שו"ע סי' תריג סע' א)], ומסתברא שמי שרגיל להשתמש באלכוהול מותר לצורך (הגר"א וויס)], נעילת סנדל. וכן אסור בעשיית מלאכה ואין חיוב כרת אלא על מלאכה אכילה ושתייה (שו"ע סי' תריא סע' א). **ב.** מותר להריח ריח טוב, וטוב לעשות כן למלאות מנין מאה ברכות (מ"א סי' תריב סק"ד, גר"ז סע' ז, מ"ב ס"ק יח). **ג.** מותר לבלוע את הרוק (מ"א סי' תקסז, פמ"ג סי' תריב א"א סק"ד. דלא כהת"ס שהחמיר בלילה), אבל אסור לשטוף את הפה במים שמא יבלעם בגרונו (רמ"א סי' תריג סע' ד, מ"ב שם). **ד.** אסור לטעום דבר ולהפליטו (רמ"א סי' תריב סע' ו), אפ"י שלא יבלענו (מטה אפרים, מ"ב ס"ק יז), שכשלוועס יש לו טעם (מ"ב ס"ק יח כה"ח ס"ק לב). **ה.** מותר לגעת במאכלים ולתת לקטנים אף אם הם יכולים לקחת מעצמם (רמ"א סי' תריב סע' י, ט"ז סק"ח, מ"א סק"ו, מ"ב ס"ק לב. ודלא כמהרי"ל שהחמיר בזה. והכה"ח החמיר בשם המא"מ והבא"ח כשזה לא להאכילם, ולא כן משמעות הפוסקים).

ב. קטן: א. צום: מחנכים לצום בני ט' ובין י' שעה אחת, ולפי כוחו מוסיפים עוד שעות. ובן י"א משלים התענית מדרבנן בין בן ובין בת. וי"א שאינם צריכים להשלים וסומכים עליהם בנער כחוש (שו"ע ורמ"א סי' תרטז סע' א). אמנם בזמן הזה שירדה חולשה לעולם אין צמים צום שלם עד גיל בר מצוה, אלא אם כן הוא בריא וחזק (מ"ב סק"ט, גרשז"א הליכות שלמה יו"כ פ"ו דבר הלכה אות כז, שאפי' סמוך לבר מצוה אינו משלים הצום). אבל פחות מבן ט' לא נותנים לו לצום כלל (רמ"א שם, ועי' בא"א בוטשאטש) ולכן האבא מביא לו אוכל לבית כנסת ואם אפשר ילכו לאכול לעזרת נשים או במקום סתר ולא בפני כולם (כה"ח סק"ט).

ב. רחיצה וסיכה: מי שמחנכים לאכילה מחנכים גם ברחיצה וסיכה (טור ורמ"א סע' ב, מ"ב. והב"י חלק עליו). ופחות מזה מותרים התינוקות ברחיצה וסיכה (שו"ע סי' תריז סע' א), וכל זה במים שהוחמו מערב יו"כ ובתנאי שהרוחץ לא יגע במים (ב"י, ט"ז סק"א), ויש שהתירו במים צוננים ואפ"י שהרוחץ נוגע במים (מ"א סק"א מ"ב סק"א). ולהלכה בזמן הזה אין נוהגים לרחצן כלל (מ"א שם בשם הלבוש, מ"ב סק"ג, כה"ח סק"ג). **ג. נעילת הסנדל:** מחנכים בנעילת הסנדל (שו"ע שם), ואם הקטן נועל מעצמו אם הוא בר חינוך על ההורים להפרישו (מ"ב ס"ק), וראוי לחנך אותם מבן שנתיים ומעלה אם אינו ניזוק בכך (שבה"ל ח"ז סי' רי אות ב. והמנח"ש ח"ב סי' לה היקל בזה) ועל כל פנים מגיל שש יש להקפיד בזה (גריש"א אשרי האיש ח"ג פ' כב. והאור לציון ח"ד פ' יג ב כתב שמגיל ארבע או חמש. והחוט שני עמ' קלח אסר לנעול אפ"י בקטן שלא הגיע לחינוך מדין ספיה).

דיני אכילה ושתייה לחולים

ג. שיעורים באכילה: א. האוכל ביום הכיפורים ככותבת הגסה בשיעור אכילת פרס חייב כרת, ושיעורו קצת פחות מכביצה (שו"ע סי' תריב סע' א) שבזה מתיישב דעתו של האדם (יומא פ', ב"י, מ"ב סק"א). וגם פחות מזה אפ"י כל שהוא אסור מדאורייתא (יומא ע"ג: שחצי שיעור אסור מן התורה, שו"ע סע' ה, מ"א סק"א, מ"ב ס"ק יא. ועי' בפמ"ג מש"ז סק"ד בשם המש"ל שעובר בעשה של ועניתם, והמנח"ש ח"ב סי' נח כד כתב שהפוסקים לא הביאו דבריו). ונפ"מ שמאכילים חולה שיש בו סכנה פחות מכשיעור (ב"י סי' תריב, ט"ז סק"א, מ"ב סק"ג), כשני שלישי ביצה בינונית (שו"ע תריח סע' ז. וה"ה יותר מעט רק שלא יהא קרוב לביצה דבזה יש חיוב כרת, מ"א ומ"ב שם).

ב. שיעור ככותבת הינו פחות מביצה בינונית עם קליפתה (בנין ציון, מ"ב סק"ב, כה"ח סק"ה, דלא כהדג"מ). ושיעורה לדעת הגר"ח נאה הינה 57.6 סמ"ק, אבל רוב אחרונים נקטו 45-50 סמ"ק. ולכן להלכה מאכילים לחולה עד 30 סמ"ק, שהוא שני שלישי ביצה (שיעורי תורה ש"ג, ע"ע שם, שיעורין של תורה למרן הסטייפלער שיעורי המצוות כא) ולא יותר מזה. **ג.** המדידה הינה לפי נפח ולא לפי משקל (רמ"א סי' תפו מ"ב שם, הגר"מ"ש קליין ופוסקי זמנינו) דהיינו בסמ"ק (CC) לא בגרם. לכן עדיף לחולה לאכול מאכלים דחוסים ולא מנופחים, ואין לשער את האויר אלא יש למעיך את האוכל (הגרשז"א שש"כ פ' לט סע' יח) ולהשאירו דחוס בכוסית מספר דקות, עד שיישאר כך ולא יתנפח שוב, ולאכלו במצבו הדחוס (הגר"מ"ש קליין).

ד. אכילת פרס: אכל וחזר ואכל אם יש מתחילת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפים, ושיעורו, י"א כדי אכילת ד' ביצים, וי"א כדי אכילת ג' ביצים (שו"ע סי' תריב סע' ג-ד, ועי' בב"י שדעה א' רש"י ותוס', ודיעה ב' הרמב"ם והרשב"א) שבזה מתיישב דעתו (ערו"ה אות ג). ולהלכה מחמירים באיסורי תורה ומחכים בין אכילה לאכילה שיעור אכילת ד' ביצים (שו"ע סי' תריח סע' ז, גר"ז סע' ד, ערו"ה אות ד, מ"ב סק"ח. וכתבו המ"א והמ"ב סק"א, שאם קשה ימתין עכ"פ ג' ביצים. ועיין בכה"ח ס"ק טוב בשם החיד"א שדעת

הש"ע לעיקר כהיש בתרא ורק החמיר בחולה וכן סתם בס"י שסח ס"ג, וכ"כ הפר"ח דהעיקר כמ"ד ג' ביצים). דהיינו 9 דקות (מ"ב ס"ק כא בשם החת"ס ח"ו ס"ז אם אפשר עי"ש, שיעורין של תורה שיעורי המ' כט בשם החזו"א. וכן הורה הגרשז"א פ"ה אורחות הלכה הע' 26, שלכתחילה 9 דקות ובשעת הצורך עד 5-6 דקות. והערו"ה (אות יד) 6-7 דקות. והכה"ח ס' תריה ס"ק מג כתב, ד' ביצים 7 דקות וג' ביצים 5 דקות, וסיים שאם אפשר יחכה 9 ואם לאו 7). וכן מורים (הגרמ"ש קליין, הגר"מ גרוס והגר"מ דויטש).

ה. שיעורים בשתייה: א. השותה ביום הכיפורים מלא לוגמיו חייב כרת [ואפ"ל בכל שהוא אסור מדאורייתא כאמור], ומשערים

בכל אדם לפי מה שהוא, ושיעורו כדי שישלכנו לצד אחד בפיו ויראה כאילו שניהם מלאים, והוא פחות מרביעית באדם בינוני, שבזה מתיישב דעתו, וכל המשקים מצטרפים לכשיעור (יומא פא. ב"י שו"ע ס' תריב סע' ט, מ"ב ס"ק כה). וי"א שימלא ערב יו"כ כל פיו במשקה ויפלוט הכל לתוך כלי ומחצית הינו מלא לוגמיו (שיעורי תורה ס' ג ס"ק לג, הגרשז"א נשמ"א ס' תריה אות ט), ונפ"מ לחולים שיש בהם סכנה כאמור. ב. לדעת הגר"ח נאה רביעית הינו 86.4 סמ"ק (שיעורי תורה ש"ג). ושיעור מלא לוגמיו באדם בינוני י"א שהוא קצת פחות מרביעית (פר"ח ס' תריב, מ"ב ס"ק כו שכן משמעות השו"ע בס"י דידן). וי"א שהוא רוב רביעית (מ"ב בשם השו"ע ס' רעא, שע"ת ס' תריב בשם דגו"מ). וכן עיקר, לכן יש לתת לחולה קצת פחות מרוב רביעית (רע"א ס' תריה ס"ק מה, כה"ח ס"ק מב), דהיינו עד 40 סמ"ק משקה (שיעורים של תורה שיעורי המצוות כג, ודעת הגר"ח נאה עד 42 סמ"ק. והגרש"א הל' חג בחג עמ' תיד עד 37 סמ"ק), וכן מורים אלא אם כן הוא אדם קטן באיבריו כנער בר מצוה (הגרמ"ש קליין). ג. החולה יכול לשתות כל משקה שירצה, מים, מיץ, חלב וכדו' (אור שמח פ' יד ה' יד, הגרש"א פ"ו דבר הלכה אות יג, מו"ר הגרש"ז אולמן, הגרמ"ש קליין. דלא כהחת"ס ח"ו ליקוטים ס' כג שהתיר רק הנאת מעיין).

ו. אכילת פרס - רביעית: י"א שאם יש מתחילת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתיית רביעית מצטרפים לשיעור

(תוספתא, טור, רמב"ם, סתם בשו"ע ס' תריב סע' ט), ומ"מ לחולה מחכים אכילת ד' ביצים ולפחות רביעית (שו"ע ס' תריה סע' ח. וכתב המ"ב ס"ק ולפחות ג' ביצים. ושיעור שתיית רביעית הינו כדרך שתיית האנשים ששותים בשתי פעמים שעה"צ ס' רי ס"ק יא, לכן לאחר 5 שניות אין חשש מנחת אשר ח"ג ס' יג). וי"א ששיעור צירוף השתיית בכדי אכילת פרס, כמו צירוף האכילות (יש בשו"ע שם, ראב"ד מהסוג' בכריתות) וכן עיקר (ערו"ה אות ט). לכן ההוראה המקובלת בחולים ששותים משקה עד 40 סמ"ק באדם בינוני כל 9 דקות (הגרמ"ש קליין, הגר"מ גרוס, והגר"מ דויטש, ויש מקרים שמקילים כל 5 דקות על פי הוראת חכם). ובדרך כלל מספיק שתיית עד ליטר וחצי לשיעורים במשך כל הצום מהבוקר (רופאים, הגר"מ גרוס, הגרמ"ש קליין ודעתו שלעיתים ליטר), ולעיתים די בפחות והכל לפי הענין.

ז. צירוף אכילה ושתייה: א. אכילה ושתייה אינם מצטרפים לכן מותר לחולה לאכול עד 30 סמ"ק, ולשתות עד 40 סמ"ק ללא

המתנה ביניהם (יומא עג, ב"י שו"ע ס' תריב סע' ב, ט"ז ס"ק ג). ב. מלח שעל הבשר וציר שעל ירק המכשירים את האוכל נחשבים לאוכל (שם), וכן אם שרה פתו ביין או במים מצטרפים לאכילה (מ"ב ס"ק"ד ופוסקים) וה"ה אם טובל ביסקוויט בתה או במים (הגרמ"ש קליין). ג. דבר נוזלי כמו לבן לאחר ערבוב דינו כמשקה, אבל גבינה לבנה ושמת דינה כמאכל (חוט שני יו"כ עמ' קמ, הגר"מ שטיין. וע' באור שמח פ"ח טומ"א ה' יג, שפת אמת יומא עג: או"ל ח"ד פ' טו. והמנח"ש ח"ב ס' נח כו נקט שיתכן שדינו כמשקה). ד. גבינה, פירה, וחמוס נחשבים לאוכל. מרק נחשב כמשקה, ואם יש בו ירקות יש לשער את הירקות בנפרד לפי שיעור אוכל. כשמורחים גבינה על ביסקוויט יש לצרף את נפח הגבינה לביסקוויט ולשער את שניהם יחד. רוטב של דג וסלט נמדד כחלק מהאוכל (הגרמ"ש קליין).

ח. אינו ראוי - שלא כדרך: א. אינו ראוי לאכילה: 1. אכל אוכלים שאינם ראויים לאכילה פטור אבל אסור (שו"ע ס' תריב ו-ח,

וצידד הביאור הלכה שה"ה מאכל הראוי רק לבהמה, וכ"כ הכה"ח ס"ק כא), ויש מתירים באינו ראוי פחות מכשיעור (ב"י לפי האבי עזרי) והעיקר לאסור (פמ"ג א"א ס"ק ג, ומ"ב שם). 2. דבר שהוא כעפר ועץ בעלמא שלא ראוי כלל מותר (ט"ז ס"ק ו, פמ"ג ס"ק ו, כה"ח ס"ק כט). אבל אכילה על ידי הדחק שמא אכילה (שו"ע תריב סע' ז). ב. שלא כדרך אכילה: 1. מי שאכל אכילה גסה, כגון מיד אחר סעודת המפסקת, עד שקץ במזונו פטור אבל אסור. ואם אכל מאכלים מבושמים או מתובלים חייב (שו"ע ורמ"א ס' תריב ו-ח), ומ"מ אם מרגיש שזה מזיק לו פטור (מ"א, מ"ב ס"ק טז, דלא כהב"ח). 2. אם עירב באוכל דבר מר נחשב שלא כדרך ופטור אבל אסור (כתב סופר או"ח ס' קיא ע"פ רמב"ם מ"א פ' יד, משמעות הב"י והמ"ב סע' ו-ח. דלא כשהאגת אריה ס' עו שבי"כ כתוב עינוי חייב שלא כדרך), אבל אם נהנה מאכילתו אע"פ שהוי שלא כדרך חייב (כתב סופר כה"ח ס"ק כח). 3. בשר חי נחשב כדרך אכילה (כן צידד הביאור הלכה סע' ח, וכ"כ הכתב סופר והכה"ח ס"ק כח). ג. שתייה מרה: השותה משקים שאינם ראויים לשתיה, כגון ציר מוריים וחומץ חי, פטור אבל אסור, אבל חומץ מזוג חייב (רמ"א ס' תריב סע' ט). וי"א שאפ"ל שותה הרבה פטור אבל אסור באינו ראוי (מ"א ס"ק ה, פמ"ג, מ"ב שם) וי"א שחייב (ט"ז ס"ק ז, גר"א. והובא במ"ב בשם י"א).

ט. תרופות: א. מותר לקחת תרופה מרה ביו"כ (כתב סופר, ישועות יעקב ס"ק ד, וכן צידד הל' קטנות ח"ב ס' צז) ואם התרופה אינה מרה

יעטפנה בשכבה אחת של טישו, ויבלענה עטופה (מ"מ פ"ד מה' מאכלות אסורות ה"ב, הגרשז"א ש"כ פרק לט ס"ח, הגר"מ דויטש). ויקחנה ללא מים (אג"מ או"ח ח"ג ס' צא), ואם א"א יטלנה במים מרים (הגרש"א אשרי האיש ח"ג פ' כג אות כג. אור לציון ח"ד פ' טו, הגרש"ז אולמן. חוט שני יו"כ עמ' קמה, וכתב שאם יבוא לידי סכנה יכול לקחת במים רגילים פחות מכשיעור וכן הורה הרב רובין). וה"ה לכדורי ברזל או לחץ דם אם צריך לקחת אותם דוקא ביו"כ (הגר"מ גרוס), וכדורים נגד בחילות יקחנה במים מרים פחות מכשיעור (הגר"מ שטיין). ב. גדר מים מרים הינו ע"י הכנסת עליהם מרים, שמן, מלח (הגר"מ גרוס), תה מר או פפריקה (הגר"מ שטיין). ג. כדורי פרימולוט נור מותר לקחת אותם ללא מים כלל (דהוי כעפר ולא מתכוין כלל לאכילה שבה"ל ח"י ס' פט, הגר"מ גרוס, הגרש"ז אולמן). וה"ה גלולות למניעת הריון (הגרש"ז אולמן) וכדורים לכאב ראש ללא מים כלל (הגר"י רובין).

סוגי החולים

ההוראות דלהלן הם כלליות וחובה להתייעץ בכל מקרה עם הרופא המטפל ועם מורא הוראה המבין בענינים אלו.

- י. פיקוח נפש:** כל מורא צריך להיות שגור בפיו דינים אלו לפני יום כיפור דבשהיה מועטת יש סכנת נפשות ואין חולקים בזה כבוד לרב (מהרי"ל, ט"ז, מ"א, מ"ב סי' תריח ס"ק כד) גדר פיקוח נפש הינו כל שהרופא אומר שאפשר שיכבד עליו החולי, אפי' שאינו אומר שישתכן, אנו חוששים שמא יסתכן דספק נפשות להקל (שו"ע תריב סע א, ב"ח סק"א, פמ"ג מש"ז סק"א, מ"ב סק"ב, ערו"ה אות ד). ויש לציין שאצלם 3 אחוז לא הוי סכנה, ואצלנו אפי' אחוז אחד (וגם פחות מזה) הוי סכנה (הגרמ"ש קליין הגר"מ גרוס).
- יא. הנחיות: א.** כשצריך אכילה ולא שתיה וכן להיפך, אין להתיר אלא רק מה שצריך (פוסקים, אלף המגן סק"א), וכידוע ברוב החולים מספיק רק שתייה. ויש לשים לב לאכול או לשתות רק הכמות הנצרכת ולא יותר, שאם היה די לו קצת ואכל יותר אסור (פוסקים, ע"פ בה"ל סי' תריח סע' ח בשם בנין ציון סי' לד). בדרך כלל מספיק בשתייה, בשיעורים (עד 40 סמ"ק כל 9 דקות) בכמות של ליטר וחצי מהבוקר, ולעיתים די ב-750 סמ"ק והכל לפי הענין (הגרמ"ש קליין והרופאים). **ב.** במידה והחולה יישאר כל היום במיטה, לא תצטרך לאכול או לשתות, חובה עליו לעשות כן, ולא ללכת לבית הכנסת כלל (חת"ס ח"ו ליקוטים כג, גריש"א, או"ל) וגם חובה על הבעל להישאר בבית לעזור כדי שאשתו תוכל לצום (הגר"ש וואזנר הל' חג בחג שם, אור לציון שם, הגרמ"ש קליין, הגר"מ גרוס) **ג.** כל מקום שאמרו חז"ל שיש לאכול או לשתות אם לא יעשה הוי כשופך דמים (או"ה שער ס אות ד). ושווה האוכל לצם כי מי שצוה על התענית צוה על האכילה לצורך פיקוח נפש דוחי בהם כתיב (מור וקציעה סי' קצו דב"ה, וע"ע באלף למטה סי' תריח סק"ה). **ד.** אם אמרו הרופאים שאם לא יאכל ודי ימות ואם יאכל ספק יחיה מאכילים אותו (כה"ח רדב"ז ח"ג סי' תמד הובא במחזיק ברכה סק"א). **ה.** חולה שמותר לו לשתות, לא צריך לעשות אינפוזיה (הגר"מ גרוס והגרמ"ש קליין בשם השבט הלוי. אג"מ וצי"א).
- יב. מעוברת: א.** מעוברות מתענות ומשלימות ביו"כ (שו"ע סי' תריז סע' א). **ב.** אם הריחה מאכל מסוים ופניה משתנות (רמ"א סי' תריז סע' ב) או שאמרה צריכה אני (מ"א סק"א, מ"ב סק"ב דלא כהב"ח), לוחשים באזנה [שיהיה לה עובר יר"ש (שעה"צ סק"ג)] שיום הכיפורים הוא, ואם לא נרגעה מאכילים אותה תחילה כמה טיפות, אח"כ רוטב, ואם לא נרגעה אוכל (טור, מ"א סק"ב, מ"ב סק"ד), וזה נאמר בכל ההריון (מ"ב סק"א, והסתפק לפני מ' יום, ופסק השב"ח ח"ו סי' פ גמ לפני מ'), ובזה יש סכנה לאמא ולעובר (רא"ש, מ"ב סק"א). **ג.** בזמנינו מעוברת בריאה צמה (גרש"ז"א הליכ"ש יו"כ פ"ו ס"א, אור לציון ח"ד פ"ד, גריש"א חג בחג פ"ה הע' 5, חוט שני יו"כ עמ' קסו, הגרמ"ש קליין, הגרש"ז אולמן). דלא כהאבן ישראל ח"ז סי' לו שהקל מחשש הפלה), וברוב ככל המקרים אם האשה תשכב כל היום במיזוג ובעלה יעזור לה יצום כרגיל וחובה גמורה לעשות כן (כנ"ל). **ד.** אם הפילה בעבר פעמיים בשביל הצום שותה לשיעורים (ד"ת סע' א). במידה ויש חשש להפלה יכולה לשתות לשיעורים (הגרש"ז"א דבר הלכה אות ג). וכן אם מדממת הרבה [המטומא, הפרדת קרומים, שליה] או שהקיא הרבה יכולה לשתות לשיעורים (חוט שני שם). כמו כן קיצור צוואר הרחם ושלית פתח לרוב צריכות שתייה לשיעורים ושאלת חכם. [במידה והופיעו צירים ודימום במשך ההריון ועכשיו ההריון תקין, או הופיעו צירים במשך הצום ישאל שאלת חכם]. יש לציין שלרוב די בשתיית ליטר וחצי בשיעורים (עד 40 סמ"ק כל 9 דקות ואם יש צורך מיוחד כל 5 דקות) מהבוקר ולעיתים יש צורך לקחת קצת בלילה לפני השינה (פוסקים ורופאים). כל הנ"ל הוא עד השבוע 39 שעד אז העובר נחשב למסוכן, אבל לאחר מכן אין חשש אם היא תילד (שב"ח"ל, הגרמ"ש קליין, הגרש"ז אולמן). **ה.** ברזל נמוך מתחת ל-10, קרוב לעלפון, סחרחורת, חולשה יתירה, לחץ דם נמוך, כאב ראש יותר מהרגיל ישאל שאלת חכם.
- יג. מניקה: א.** מניקות מתענות ומשלימות ביו"כ (שו"ע סי' תריז סע' א) **ב.** ילד חולה ומסוכן שאינו רוצה לינק כ"א מאמו ואם תתענה ישנה סכנה לילד, אינה מתענה (בה"ט סי' תרי"ח בשם דבר שמואל, ביאור הלכה סי' תריז סע' א), ודי בשתייה לשיעורים (עי' כה"ח סק"ב) ליטר וחצי מהבוקר (רופאים). **ג.** אשה שמניקה הנקה מלאה וחוששת שאם תצום לא יהיה לה חלב ולא יהיה מה להאכיל לתינוק, י"א ששותה לשיעורים (חזו"א טעמא דקרא הנהגות החזו"א כב, אג' וכתבים דר"א הוראות והנהגות עמ' נו) אפי' בימינו שיש תחליפי חלב (עי' חזו"א סי' נט שתינוק מסוכן אצל החלב וספק שיגרום קלקול מעיין עצירות או שלשול הוי ספק סכנה. הגרש"ז"א שם אורחות הלכה הע' 12 ולאחר חודשים רבים מהלידה יעשה שאלת חכם, וכע"ז החוט שני עמ' קסז). ויש שחילקו שכל זה עד ששה חודשים, וגם תלוי אם העובר רגיש או סובל מהפרעות עיכול (תורת היולדת עמ' שלז). אולם ההוראה המקובלת שמניקות צמות ויביאו לעובר תחליף לפני הצום, ורק אם אינו לוקח את התחליף יכולה לשתות לשיעורים בחוששת שהתמעט החלב (או"ל פ"ב, הגרמ"ש קליין, וע"ע בהר צבי או"ח סי' רא). ודי לה בליטר וחצי מהבוקר (עד 40 סמ"ק כל 9 דקות). ובודאי שאסור לה ללכת לבית כנסת אם בגלל זה תצטרך לשתות (שש"כ פ"ט הע' נו). **ד.** מניקה החשה סחרחורת או רואה שחזר בעניים שותה לשיעורים (הגר"מ שטיין).

יד. יולדת: א. אשה שיש לה צירי לידה ויושבת על המשבר [חדר לידה], חברותיה נושאות אותה [אינה יכולה ללכת], או שמדממת סמוך ללידה, אינה צמה (מאמר מרדכי, מ"ב סי' תריז סק"ט, כה"ח ס"ק חי), וה"ה אם יש לה צירים סדירים בסמוך ללידה יתכן שאינה צריכה שיעורים (הגרשז"א שם. ודעת הגר"מ גרוס נאות מרדכי עמ' נט שצירים סדירים סמוך ללידה אוכלת ושותה כרגיל, וציר אחד שתייה לשיעורים). **ב. יולדת תוך ג' ימים:** אינה צמה ואוכלת ושותה כדרכה (שו"ע סי' תריז סע' ד), אבל אם אמרה שאינה צריכה אוכלת ושותה לשיעורים (מ"א סק"ג, מ"ב סק"י). וי"א שרק אם אמרה צריכה אני אוכלת ושותה כדרכה, אבל אם אינה אומרת כלום אוכלת ושותה לשיעורים (גר"ז סי' תריח סע' ח), וההוראה להקל בזה (שער הציון ס"ק יב, כה"ח ס"ק יט, יחו"ד ח"ו סי' לט, שש"כ פ' לט יב, תורת היולדת פ' נד ד בשם העמק שאלה והגר"ח מוולוז'ין). ומ"מ אם הרופא אומר שמפסיק לה שיעורים די בזה (הגרשז"א שש"כ פ' לט הע' מג). **ג. מג' עד ז':** אם אמרה צריכה אני מאכילים אותה ללא שיעורים (שו"ע שם מ"ב ס"ק יא), ואם חברותיה או הרופא אומרים שאינה צריכה, והיא אומרת שצריכה מאכילים אותה לשיעורים, שלב יודע מרת נפשו בשיעורים (מ"ב ס"ק יא, גר"ז שם). אבל כשאינה אומרת כלום או שאינה יודעת, אוכלת ושותה לשיעורים (מ"ב שם, שעה"צ ס"ק טז). ואם אומרת שאינה צריכה צמה כרגיל (שו"ע שם) ותשאל שאלת חכם (עיין בערו"ה אות ד שבזמנינו תמיד יגידו שאינן צריכות לכן ישאלו בקיאים). לאחר שבוע ימים הרי היא ככל אדם (שו"ע שם). **ד.** י"א שימים אלו אין מונים אותם מעת לעת (72 שעות), לכן אם ילדה בז' תשרי בצהריים אין מאכילים אותה ביום כיפור אם לא אמרה צריכה אני (שו"ע סי' תריח סע' ד, ערו"ה אות ה), ויש מקילים בזה (אשכול, מ"ב ס"ק יג), וכן עיקר (כן צידד הכה"ח ס"ק כב. יב"א ח"ז סי' נג). ומ"מ לאחר מעת לעת אפי' באמצע הצום אין מאכילים אותה (הגרשז"א שש"כ לט טו) וכן עד סיום השבע ימים מאכילים אותה לשיעורים גם אם אמרה צריכה אני (שעה"צ ס"ק יט שש"כ שם). וניתוח קיסרי יש לו דין של ניתוח וצריכה לאכול ולשתות כמו לאחר ניתוח ותשאל שאלת חכם (שש"כ פ' לט סע' יז), ויש לבחון כל מקרה לגופו (חוט שני שבת ח"ד עמ' רמח).

טו. מפלת: מפלת דינה כיוולדת (ביה"ל סי' תריז סע' ד בשם שדי חמד, אור לציון שם) בתנאי שלעובר היה מ' יום מהטבילה (שדי חמד מע' יו"כ סי' ג אות א, כה"ח סי' של סק"ד, שש"כ פ' לט סע' טז).

טז. מגפה: י"א שבשעת מגיפה אם דעת הרופאים שאף הבריאים לא יתענו ישתה לשיעורים (חת"ס ח"ו סי' טו ולא יהנה מהשתייה אלא הנאת מעיו ולשיטתו בזה). מאידך י"א שעליהם לצום שכבר הוכח שצמו בשעת מגיפה רבבות אנשים ולא אירע להם דבר (ראשית ביכורים לג). והיו שהכריזו בשעת מגפה שכל אדם שמרגיש חולשה רבה ישתה ויאכל כפי הצורך (ד"ת סי' תריח ס"א בשם המהר"ש מבלעזא) והמיקל בזה יש לו על מי לסמוך (שדי חמד יו"כ סי' ג אות ד. והביאור הלכה סי' תריח סע' א ציין לכל הנ"ל). וידוע שהגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל צוה בשעה שהיה מחלת החולירע לאכול ביו"כ משום שבצום עלולים להדבק יותר (אג"מ או"ח ח"ג סי' צא).

יז. קורונה: א. אנשים בבידוד צמים כרגיל. **ב.** חולה קורונה מאומת שחום גופו מעל 38 מעלות, או מרגיש חולשה משמעותית ישתה לשיעורים (עד 40 סמ"ק כל 9 דקות) בערך כשני ליטר. **ג.** חולי קורונה מאומת ללא תסמינים רק עם העדר טעם וריח, או שהיה לו חום מעל 38 וכעת אין לו חום, חייב לצום. אולם אם באמצע הצום ירגיש חולשה גדולה יותר מהרגיל בצום ישתה לשיעורים כשני ליטר. **ד.** חולה שמרגיש קוצר וקושי נשימה, או סובל משיעול חזק ישתה לשיעורים כנ"ל. **ה.** מי שהיה חולה קשה והונשם בבית חולים והשתחרר, כל זמן שלא חזר לאיתנו יאכל וישתה לשיעורים. **ו.** חולה קורונה עם מחלות רקע ישאלו את הרופא המטפל (הוראות מהגרמ"ש קליין).

יח. זקן: זקן חלש שהיה מתענה, ובתוך התענית שעבר עליו רובו בא לידי חלישות בענין שחושש לסכנה מאכילים אותו (כה"ח סק"ח בשם תשובות הגאונים) וישאל שאלת חכם והכל לפי הענין.

יט. חום גבוהה: אנשים בריאים עם חום גבוה מ-39 מעלות שותה לשיעורים (אורחות רבינו ח"ב עמ' רט בשם החזו"א, וכן הורה הגר"ח לחולה יותר מ-38.5), ויש שהקלו מ-38.5 מעלות (הגר"מ גרוס, והאג"מ ח"א סי' קכט היקל ב-38 מעלות).

כ. עלפון: מי שאחזו בולמוס, והוא חולי שבא מחמת רעבון וסימניו שעיניו כהות ואינו יכול לראות, מאכילים אותו עד שיאורו עיניו (שו"ע סי' תריח סע' ט), והוא מסוכן למות עי"ז וכשמראיתו חוזרת בידוע שנתרפא (מ"ב ס"ק כה). מי שהתעלף או קרוב לעלפון שרואים שמראה פניו משתנים שותה לשיעורים (אג"מ ח"ד סי' קא, הגר"מ דויטש בהתעלף, הגר"מ שטיין בקרוב לעלפון).

כא. ברכת המזון: חולה שאכל ביו"כ צריך לברך ברכה ראשונה (מ"ב סי' רד ס"ק מו), וכן להזכיר יו"כ בברכת המזון ביעלה ויבוא (שו"ע סי' תריח סע' י). ולמרות שיש חולקים (ט"ז סק"י) המנהג להזכיר (מ"א סק"י, מ"ב ס"ק כה, וכתב הפמ"ג שאם סיים בונה ירושלים אינו אומר הברכה בפני עצמה מחשש ברכה לבטלה). ואין להם לעשות קידוש בכדי לאכול (מ"א שם, מ"ב ס"ק כח).

כב. עלייה לתורה: חולה שאוכל ושותה לשיעורים או כרגיל, יכול לעלות לתורה בשחרית, ובמנחה רק אם חל בשבת (רע"א סי' כד, שש"כ פ' לט סע' לח)

לעילוי נשמת הגאון רבי יוסף בן עזרא זצ"ל

© כל הזכויות שמורות למחבר

לשאלות והערות ניתן להתקשר לטלפון 052-764-5731 או למייל churgabi@gmail.com